

Mládí a studium

Josef Pekař se narodil 12. dubna 1870 v Malém Rohozci do rodiny zámožného sedláka. V roce 1876 jej nechal otec zapsat do první třídy obecné školy turnovské, kde strávil 4 roky – do roku 1880, kdy přešel na střední školu. V září roku 1880 byl Pekař přijat do mladoboleslavského gymnázia. Už zde se postupně rozvinul jeho zájem o historii, o čemž svědčí také jeho první drobná monografie, která byla publikována v roce, kdy maturoval. V roce 1888 odešel do Prahy a nastoupil na UK ke studiu Historie a Zeměpisu. V roce 1890 se staví proti domnělým rukopisným památkám staročeským ve své studii *Hrubá Skála*. Během studia upoutali zájem mladého studenta především dva učitelé – Jaroslav Goll a Antonín Rezek. Už zmíněná práce *Hrubá Skála* naznačuje, že vliv Jaroslava Golla nakonec převládá nad vlivem Rezkovým. *Hrubá Skála* v Athenaeu navazuje na Golla nejen obsahově, ale i stylem. Disertační práce, kterou po dosažení absolutoria (1892) předložil, aby byl pak na jejím základě jmenován doktorem filosofie české univerzity, nese název *Kandidatury Přemysla Otakara II. na německý trůn* a bývá označována jako „první závažný projev skupiny historiků, jíž jsme si zvykli označovat jako Gollovu školu“.

Kariéra

S pomocí Golla, který sám trval na tom, aby se jeho žáci obeznámili s cizími vysokými školami a vůbec mimočeským světem, získal Pekař státní stipendium pro studium v cizině a počátkem roku 1894 se vydal do německého Erlagendu, později do Berlína. Po návratu z Německa se Pekař opět s Gollovou podporou dostal do redakce Ottova slovníku naučného a honoráři odtud do značné míry kryl své výdaje. V roce 1895 nastoupil jako zástupce svého bývalého učitele na gymnázium, avšak pouze na 3 měsíce. Téhož roku začal učit na gymnázium v Praze.

27. května 1896 si podal žádost o jedno z míst prefekta v nové, právě vybudované Strakově akademii. Roku 1897 byla schválena jeho habilitace. V březnu tohoto roku se stal suplentem na univerzitě, kde měl zastupovat profesora Rezka. Počínaje IV. ročníkem Českého časopisu historického objevuje se jméno Josefa Pekaře jako druhého redaktora na titulním listě vedle jména Gollova. Zde vydrží 38 ročníků, až do prosince roku 1936. Pokusil se reorganizovat Historický klub, založený roku 1874, jehož členem byl řadu let. Snažil se takto zabezpečit i mimočasopisecké publikační možnosti pro vědeckou školu. Roku 1904 byl valnou hromadou klubu znovu postaven do čela spolku a poté v něm zůstal jako starosta 33 let až do své smrti. V letech 1909–1910 byl děkanem FF UK, 1910–1911 proděkanem, 1931–1932 rektorem UK, 1932–1933 prorektorem. Po Masarykově abdikaci mu byla nabídnuta kandidatura na úřad prezidenta. Tuto nabídku však odmítl. Josef Pekař umírá 23. ledna 1937 v Praze.

Názory

Pekař, pro kterého byl charakteristický zájem o politické události a vůbec politický život, se zdál předurčen k tomu, aby se stal historikem politickým, tj. historikem zasahujícím svým dílem přímo do současnosti a poskytujícím argumenty v nastalých rozporech. Hned v prvním roce svého působení na univerzitě pronikl do popředí obecného zájmu české společnosti, když se ve své úderné brožuře *Čechové jako apoštolové barbarství* ostře postavil proti názorům německého historika Theodora Mommsena, který obvinil Čechy z rozbíjení jednoty německého národa. Ve svých univerzitních letech přilnul k proudu českého realismu. Od toho se však po čase odklonil. Začal se intenzivněji zabývat osobností a dílem Františka Palackého. Byl nespokojen s postavením, kterého se dostávalo Čechům v rámci rakousko-uherské monarchie. Protestoval proti postupu vídeňských vládních činitelů. Jeho romantické sklony, které vysoko oceňovaly politické útvary opřené o legitimaci minulosti, mu nedovolovaly rozejít se s říší. Souhlasil s nezbytností Rakousko-Uherska. Po vypuknutí války doufal v prohru Rakousko-Uherska, federalizaci říše a v uznání českého státního práva. Byl duchovním odpůrcem T. G. Masaryka, s jehož filozofickým pojetím dějin nesouhlasil. I v době nejostřejších sporů si však neupírali skrytou i otevřenější úctu. Zpočátku považoval národní prvek za hybný faktor českých dějin. Později na ně však nazíral v širším evropském kontextu.

Pekařovo dílo a jeho význam

Historické dílo Pekařovo není ve svém vývoji označeno tematickou souvislostí a cílevědomým sledováním jedné linie. Odpovídalo totiž někdy vzrušeně a často polemicky na historicko-badatelské a obecně národní potřeby. Dotklo se takřka všech osudových křižovatek národních dějin a snažilo se dopátrat jejich osnovných principů. Pekař ve svém projevu ve Slaném, v rámci husovských oslav, 8. července 1900 pronesl: „My, děti 19. století, jimž víceméně je cizí (Husův náboženský) svatý zápal, máme velmi málo práva oslavovat po této stránce Husa a dobu jeho.“, že „V tomto smyslu národem Husovým nejsme a nebudeme.“, což bylo zcela v opozici proti lidem kolem Masaryka, kteří považovali národní obrození za pokračování úsilí a idejí reformních, za něž Hus podstoupil mučednickou smrt. Podle Pekaře by se měl historik vžít do doby, kterou studuje, procítit její mentalitu a takovým způsobem pak dějiny vykládat. Pekař znamenal jakousi alternativu vůči silně romantizujícím tendencím historiků kolem Masaryka.

Nejstarší české dějiny

- Mnoho studií publikoval v ČČH (problémový komplex říše Velkomoravské, resp. působení Cyrila a Metoděje, počátky českého státu, první historická knížata rodu přemyslovského).
- V Nejstarší kronice české prohlásil Kristiánovu legendu za pravou a vřadil ji jako nejstarší českou kroniku do 10. století (vyšlo v VIII. ročníku ČČH).
- Rozruch, který Pekařova verze teze způsobila (vyvracel práci Dobrovského), vedl k jedné z nejživějších a nejúpornějších diskuzí v novodobé české historiografii.

- Vše shrnul v německé práci Die Wenzels – und Ludmila – Legenden un die Echtheit Christians.

Dějiny Valdštejnského spiknutí

- Důsledky pádu Valdštejna byly zhodnoceny jako těžká hospodářská katastrofa, která měla nebezpečnější důsledky národní než konfiskace statků po bělohorské porážce.
- Popisuje mentalitu pobělohorské společnosti.

Kniha o Kosti

- Třídílná monografie o kosteckém panství představuje jednu z nejčtenějších Pekařových prací.
- První díl popisuje život na Kostecku ze strany vrchnosti.
- Druhý díl se soustředí na zevrubné vyšetření hmotných a právních poměrů českého poddaného sedláka od 14. do 19. století.
- Třetí díl nikdy nevyšel.
- Jedná se o jedno z nejvýznamnějších děl pro sociální a hospodářské dějiny.

Bílá hora

- Pekařovi se redukuje na zásadní a základní konflikt německé protestantské kultury s románskou kulturou katolickou, nejedná se tudíž o romantický boj Čechů proti útlaku Habsburků
- Proti staršímu pojetí se mu jeví jako neštěstí bez míry a hranic.
- Vyložil protihabsburskou aktivitu Jana Ámose Komenského.
- Česká společnost je zde vykreslována velmi kriticky. Vytýká jí materialismus, chudý kulturní život, zlenivělost, z pohodlnějším blahobytem. Ačkoliv by Čechové chtěli napodobit své husitské předky, nedaří se jim to.

Žižka a jeho doba

- Řadí husitskou revoluci po bok Velké francouzské revoluce. Má světový význam v dějinách lidského pokroku.
- Hodnotí v ní ve středověku první projevy náboženské a politické svobody.
- Žižka je střídavě vykreslován s obdivem i odporem. Některé jeho zásluhy jsou omezovány, třebaže je stále považován za geniálního vojevůdce.
- Nakonec odmítl násilí a požadoval sociální konsenzus, reformy (nejsou ukvapené, netrhají kontinuitu vývoje).
- Pekař ve vážení aktiv a pasiv husitské revoluce vnitřně bojuje a kolísá.
- Tábořský sociální radikalismus je negativistický a destruktivní. Nebyl demokratický ani v teorii, ani v praxi.
- Konečný rezultat zní, že revoluce byla spíše ke škodě než k prospěchu národa, jeho státního a kulturního vývoje. Odmítá však rozhodně, že by od husitství vedla přímá cesta k Bílé hoře, že by Bílá hora byla nutným a logickým vyústěním české duchovní vzpoury husitské. Nebo si je aspoň vědom toho, kolik je v takových kombinacích subjektivního a hypotetického.
- Jeho pojetí vyvolalo odpor a kritiku ze strany vědeckých odpůrců i přátel.

Bibliografie

Pekař, Josef: Hrubá Skála. Příspěvek k historické topografii a ke sporu o Rukopis Královodvorský. Atheneum VIII, 1890.

- Pekař, Josef: Dějiny Valdštejnského spiknutí. (1630–1634). Praha 1895.
- Pekař, Josef: Die Wenzels- und Ludmila-Legenden und die Echtheit Christians. Praha 1906.
- Pekař, Josef: Kniha o Kosti. Kus české historie. Díl I. Praha 1909.
- Pekař, Josef: Kniha o Kosti. Kus české historie. Díl II. Praha 1911.
- Pekař, Josef: Bílá Hora. Její příčiny a následky. Praha 1921.
- Pekař, Josef: Žižka a jeho doba. Díl první. Doba se zvláštním zřetelem k Táboru. Praha 1927.
- Pekař, Josef: Žižka a jeho doba. Díl druhý. Jan Žižka. Praha 1928.
- Pekař, Josef: Žižka a jeho doba. Díl třetí. Žižka vůdcem revoluce. Praha 1930.
- Pekař, Josef: Žižka a jeho doba. Díl čtvrtý. Poznámky k dílu třetímu, opravy a dodatky, příloha, rejstříky. Praha 1933.

Literatura

- Hanzal, Josef: Josef Pekař: život a dílo. Praha 2002.
- Kutnar, František - Marek, Jaroslav: Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století. Praha 2009.
- Kalista, Zdeněk: Josef Pekař. Praha 1994.
- Kalista, Zdeněk: Výbor z díla Josefa Pekaře. Praha, 1940.